

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

1950

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΩΡΤΣΙΛ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

SOEREN KIERKEGAARD

ΤΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ*

ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ: Κ. Θ. ΠΑΠΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Όμως, θέλω νά δώσω στο λόγο μου τή μορφή τοῦ μύθου καί θάμουν ἱκανοποιημένος ἀπό μέρος τῆς γυναικός, πού τόσο ἀδικα ἐπροσβάλατε, ἀν αὐτός ὁ λόγος μου μπορούσε νά νάει ἡ καταδίκη τῶν ψυχῶν σας, ἀποδείχνοντάς σας, ὅτι ἡ ἡδονή σᾶς ἀποφεύγει ὅπως οἱ καρποί τόν Τάνταλο, γιά τόν ἀπλούστατο λόγο ὅτι τήν ἀποφύγατε καί σεις κι' ἐπροσβάλατε τή γυναῖκα. Μόνον ἔτσι, ὅπως ἐκάματ' ἐσεῖς, μπορεί νά προσβάλη κανεῖς μιὰ γυναῖκα, μ' ὄλο πού αὐτή στέκεται σέ ὄψος ὑπέροχο καί θά τιμωρηθῆ ὅποιος τό τολμήσῃ. Δέν προσβάλλω κανένα. Αἱ ἰδέες αὐτές εἶναι ἐφευρήματα τῶν συζύγων καί συκοφαντίες, γιατί, ὅσο γιά μένα, τιμῶ καί σέβομαι τή γυναῖκα περισσότερο ἀπό τό σύζυγό της καί παίρνω τή γυναῖκα ὅπως εἶναι.

Στήν ἀρχή, κατά τοῦς Ἕλληνας, δέν ὀκῆρχε παρά ἕνα μόνο γένος. Περίφημα προικισμένος ὁ πρῶτος ἐκεῖνος ἄνθρωπος περιποιούσε τιμή στοῦς Θεούς. Ἦταν μάλιστα τόσο περίφημα προικισμένος ἀπό τή φύση, ὥστε οἱ Θεοί, — πρᾶγμα πού συμβαίνει κάποτε στόν ποιητή, ὅταν ἐξαντλήσῃ σ' ἕνα ποιητικό ἔργο ὅλην τήν ἰκμάδα του, — ἐζήληψαν τόν ἄνθρωπο. Τό χειρότερο εἶναι πῶς τόν ἐπῆραν ἀπό φόβο, φοβοῦνταν νά τονέ βλέπουν νάχη συνείδηση τῆς δυνάμεώς του, νά σκούβῃ δύστροπα κάτου ἀπό τό ζυγό τους· καί μ' ὄλο πού δέν εἶχαν κανένα λόγο, φοβήθηκαν κιόλας μήπως ἐπαναστάτησῃ καί σκαρφαλώσῃ στόν οὐρανό καί τόν κάτῃ ἄνω-κάτω. Ἐδημιούργησαν μιὰ δύναμι πού φοβοῦνταν πῶς δέ θάταν πιά οὔτε οἱ ἴδιοι σέ θέοι νά τή συγκρατήσουν. Ἐγνοῖα καί ἀνησυχία ἐβασίλευε στό συμβούλιο τῶν Θεῶν. Ἐδείχθηκαν ὑπερβολικά πλουσιοπάροχοι καί γενναϊόδωροι φτιάχνοντας τόν ἄνθρωπο· τώρα ἔπρεπε νά τολμήσουν τά πάντα κ' ἐπρόκειτο περί νόμιμης ἀμύνης των, ἀφοῦ ἐκινδύνευεν ὀλοκληρωτικά ἡ ἀσφάλειά των. Αὐτή ὤπῃρξεν ἡ σκέψι τῶν Θεῶν. Νά ξαναγελάσουν τόν ἄνθρωπο τοῦς

ἦταν ἀδύνατο, ὅπως ἀδύνατον εἶναι σ' ἕναν ποιητή νά σβύσῃ τή σκέψι του. Ἄν ἦταν δυνατό νά συγκρατηθῆ ὁ ἄνθρωπος μέ τή βία, θά τό ἀναλάβαιναν οἱ ἴδιοι οἱ Θεοί, μὰ εἶχαν ἀμφιβολία ἀν θά τό μπορούσαν. Ἐπρεπε νά τόν αἰχμαλωτίσουν καί νά τόν ἀποζυγώσουν σέ μιὰ δύναμι μικρότερη μέν ἀπό τή δική του, ἀλλά μ' ὄλον τοῦτο, ἰσχυρότερη, τουλάχιστο τόσο ἰσχυρή, ὥστε νά τόν ὑποτάξῃ. Τί καταπληκτική δύναμι πού ἔπρεπε νά ἐφεύρουν! Μὰ ἡ ἀνάγκη τέχνας κατεργάζεται, καί στοῦς Θεούς ἀκόμα κ' ἔγιναν ἐφευρετικοί. Ἐψαξαν, ἐσυλλογίσθησαν καί στό τέλος εὗρηκαν. Ἡ δύναμι πού βρῆκαν ἦταν ἡ γυναῖκα, τό θαῦμα τῆς δημιουργίας, κι ἀκόμα καί στά μάτια τῶν Θεῶν ἕνα θαῦμα μεγαλύτερ' ἀπό τόν ἄνδρα, μιάν ἐφεύρεσι γιά τήν ὁποίαν οἱ Θεοί, στήν ἀφέλειά τους, συνέχαιραν ὁ ἕνας τόν ἄλλο. Τί μπορούσαν περισσότερο νά ποῦν γιά ἔπαινό της, πρ' ὅτι αὐτή ἐπρόκειτο νά καταφέρῃ ἐκεῖνο πού κι' αὐτοί οἱ ἴδιοι δέν ἦταν ἱκανοί νά κατορθώσουν! Τί περισσότερο νά ποῦνε παρά ὅτι τό κατόρθωνε. Θυσμάσιο! Ἦταν ἕνας δόλος ἀπό μέρος τῶν Θεῶν. Ἐφτιαξαν ἕνα πλάσμα ἀπατηλό, μιὰ γόησσα, μιὰ μάγισσα. Μόλις ἐμάγεψε τόν ἄνδρα, μεταμορφώθηκε καί τόν ἐμπλεξε μέσα στό δίχτυ τοῦ πεπερασμένου αὐτοῦ κόσμου. Οἱ Θεοί εἶχαν ἀποφασίσει ἔτσι. Τί θά μπορούσε νά φαντασθῆ κανεῖς πῶς φένο, πῶς χαριτωμένο, πῶς χαρούμενο, πῶς γοητευτικό ἀπό τήν ἐφεύρεσι αὐτή τῶν Θεῶν, πού ἀγωνιζότου γιά τήν ἀσφάλεια τῆς βασιλείας των καί ἦταν τό μόνο ἱκανό νά προσελκύσῃ τόν ἄνθρωπο! Αὐτό εἶναι τό γεγονός· ἡ γυναῖκα εἶναι ἡ μεγαλύτερη ξελογιάστρα τούρανῶ καί τῆς γῆς. Συγκρινόμενος μ' αὐτήν ὁ ἄνδρας δέν εἶναι παρά θῦμα πολύ ἀτελές.

Κ' ἡ πανουργία τῶν Θεῶν ἐθριάμβευσε. Μὰ δέν ἐπέτυχε πάντα. Κάθ' ἐποχὴ ἐπρόβαλλαν μερικοὶ ἄνδρες μεμονωμένοι πού ἐπῆραν εἰδησι τήν παγίδα. Ἀντιλήφθησαν πολὺ καλά τά θέληγτρα τῆς γυναικός, καί παράπανου μάλιστα ἀπό κάθε ἄλλον, ἀλλά ἐ-

* Συνέχεια ἀπ' τό προηγούμενο.

μάντεψαν πῶς ἔνι τὸ πρᾶγμα. Αὐτοὺς τοὺς ὀνημάζω ἐρωτικούς κ' εἶμαι κ' ἐγὼ ἕνας ἀπ' αὐτούς. Οἱ ἄνθρωποι τοὺς ἀποκαλοῦν ξελογιαστές· κ' ἡ γυναῖκα δὲ βρίσκει ὄνομα νὰ τοὺς δόσῃ, γιατί γι' αὐτὴν εἶναι ἀπροσδιόριστοι. Οἱ ἐρωτικοὶ εἶναι οἱ τυχεροὶ τῆς ζωῆς. Ζοῦνε ἡδονικώτερα κι ἀπὸ τοὺς Θεοὺς, γιατί δὲν τρῶνε παρά κάτι πῖο νόστιμο κι ἀπὸ τὴν ἀμβροσία καὶ τὸ πιετό τους εἶναι πῖο γλυκό κι ἀπὸ τὸ νέκταρ· τρέφονται μὲ τὴν πῖο μαγευτικὴ καὶ τὴν πῖο ἐξυπνὴ ἐφεύρεσι, ποὺ ἐπέρασεν ἀπὸ τὸ μυαλό τῶν Θεῶν. Τρῶνε πάντα μόνο τὸ δόλωμα. Ἡδονὴ ποὺ δὲν ἔχει τὸ ταῖρι τῆς Ζωῆς εὐτυχισμένη! Τρῶνε πάντα τὸ δόλωμα καὶ ποτὲ δὲν πιάνονται. Οἱ ἄνδρες πέφτουν μὲ τὰ μούτρα στὸ δόλωμα καὶ τὸ χόβουν, καθὼς οἱ χωριάτες τὴν ἀγγουροσαλάτα,—καὶ πιάνονται στ' ἀγκίστρι. Μόνο ὁ ἐρωτικὸς ξέρει νὰ ἐκτιμῆσῃ τὸ δόλωμα καὶ τὸ ἐκτιμᾷ ἐπ' ἀπειρόν. Ἡ γ' γυναῖκα τὸ νοιώθει· κ' ἔτσι μεταξὺ τῆς γυναικὸς καὶ τοῦ ἐρωτικοῦ ἄνδρος ὑπάρχει μιὰ κρυφὴ συνεννόησι. Μὰ μόνο αὐτὸς ξέρει πῶς ἡ γυναῖκα δὲν εἶναι παρά δόλωμα καὶ κρατεῖ αὐτὸ τὸ μυστικὸ γιὰ τὸν ἑαυτὸ του.

Ὅτι δὲ θὰ μπορούσε νὰ φαντασθῆ κανεὶς τίποτε πῖο ἐξαιρετό, πῖο γοητευτικὸ ἀπὸ τὴν γυναῖκα, ἐγγυῶνται οἱ Θεοὶ καὶ ἡ δυσκολία ὅπου εὐρέθησαν, διὰν ἔβαλαν εἰς ἔργον ὄλον τὸ τάλαντό τους, μᾶς ἐγγυᾶται διὰ τᾶσαι ὅλα γιὰ ὅλα καί, γιὰ νὰ σχηματίσουν τὴν ὑπόστασί της, ἐκίνησαν γῆ καὶ οὐρανόν.

Ἀφήνω τὸ μῦθο Ἡ ἔννοια τοῦ ἄνδρος ἀνταποκρίνεται στὴν ἰδέα τοῦ πλέρια. Γι' αὐτὸ δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῆ παρά ἕνα ἄνδρα, ἕνα μόνο, ποδῶναι ἄνδρας καὶ τίποτ' ἄλλο. Ἀπεναντίας ἡ ἰδέα τῆς γυναικὸς εἶναι ἔννοια γενικὴ, ποὺ δὲν τὴν ἐξαντλεῖ καμμιά γυναῖκα ἐπὶ μέρους. Δὲν εἶναι τὸ ἰσοδύναμο τοῦ ἄνδρος, εἶναι μᾶλλον σὰν μέρος τοῦ ἄνδρος κι' ὁμῶς τελειότερη ἀπ' αὐτόν. Ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ Θεοὶ δὲν ἐπῆραν παρά μέρος τοῦ ἄνδρος τὴν ὥρα ποὺ κοιμῶταν, ἀπὸ φόβο μὴ τὸν ξυπνήσουν, ἀν ἐπαιρναν περισσότερο, ἢ μᾶλλον ἄς ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ Θεοὶ ἐμοίρασαν στὰ δυὸ τὸν πρωταρχικόν ἄνθρωπο κι' ὅτι τὸ ἕνα μισὸ κομμάτι εἶναι ἡ γυναῖκα—καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις ὁ ἄνδρας εἶναι ποὺ μοιράσθηκε. Μόνο μὲ τὴ διαίρεσι λοιπὸν ἡ γυναῖκα ἐγένετο μὲ τὸ πρῶτο ἴση πρὸς τὸν ἄνδρα· εἶναι ἀπάτη, ἀλλὰ εἶναι ἀπάτη κατὰ δεύτερον λόγον καὶ μόνο γιὰ κείνον ποὺ θέλει ν' ἀπατηθῆ. Εἶναι τὸ πεπερασμένον ὄν, μὰ στὴν πρώτη της κατάστασι εἶναι τὸ πεπερασμένον ὄν ποὺ ἡ θεία καὶ ἡ ἀνθρώπινη φαντασίωσι ὕψωσαν στὴν ἐξουσία ἐνδὸς ἀπατηλοῦ ἀπειροῦ ὄντος. Ἀκόμα δὲν ὑπάρχει ἀπάτη. Εἶναι ὄν πεπερασμένο, ἀλλὰ εἶναι καὶ ὄν ὁμαδικόν· ἡ ἐνιαία γυναῖκα περιλαμβάνει τὴν πολλαπλὴν γυναῖκα. Ὁ ἐρωτικὸς

ἄνδρας εἶναι ὁ μόνος ποὺ νοιώθει αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ξέρει ν' ἀγαπᾷ ἕνα πλῆθος γυναικῶν καὶ ποτὲ δὲ γίνεται θύμα ἀπάτης, μ' ὄλο ποὺ ρουφᾷ μέχρι τρυγὸς τὴν ἡδονὴν ποὺ οἱ Θεοὶ, μὲ τὴν πανουργία τους, ἔβαλαν τὰ δυνατὰ τους νὰ ἐτοιμάσουν. Γι' αὐτὸ δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐξαντλήσῃ τὴν γυναῖκα σ' ἕναν τύπο, γιατί εἶναι ἀπειρία ὄντων πεπερασμένων. Ὅποιος θέλει νὰ στοχασθῆ πάνου στὴν ἔννοια τῆς γυναικὸς μοιάζει μ' ἐκείνον ποὺ βυθίζει τὸ βλέμμα σ' ὠκεανὸ φαντασμαγοριῶν ποὺ διαρκῶς σχηματίζονται, ἢ μ' ἐκείνον ποὺ χάνεται κοιτάζοντας τὰ κόματα, ὅπου πάνου στοὺς ἀφροὺς οἱ σειρῆνες τὸν παιζογελοῦν διαρκῶς, γιατί ἡ ἰδέα τῆς γυναικὸς δὲν εἶναι παρά ἐργαστήριον δυνατοτήτων κοί γιὰ τὸν ἐρωτικόν ἄνδρα, ἡ δυνατότης αὐτὴ εἶναι ἀνεξάντλητος πηγὴ ὄνειροπολήσεως.

Ἔτσι οἱ Θεοὶ ἔπλασαν τὴν γυναῖκα, λεπτή, αἰθέρια σὰν τοὺς ἀχνοὺς καλοκαιριάτικης νόκτας κ' ἐν τούτοις μὲ πληρότητα μορφῶν σὰν τοῦ ὄριμου φρούτου· ἐλαφρὴ σὰν πουλί, μ' ὄλο ποὺ φέρνει μέσα της τὴν ἐπιθυμία ὀλόκληρου κόσμου· ἐλαφρὴ γιατί ἡ ἄσκησι τῶν δυνάμεων της συγκεντρώνεται στὸ ἀόρατο κέντρο τῆς ἀρνητικῆς σχέσεως ποὺ ἔχει μὲ τὸν ἑαυτὸ της· λυγερὴ καὶ μὲ ὠραῖες γραμμὲς κινεῖται σύμφωνα μὲ τίς κυματιστὲς γραμμὲς τῆς ὁμορφιάς· στὴν τελειότητά της μοιάζει πάντα σὰ μόλις νὰ βγῆκε ἀπὸ τὸ καλοῦπι· δροσερὴ, ἐλοφρὴ, λευκὴ σὰν τὸ φρεσκοπεσμένο χιόνι κ' ἐν τούτοις κοκκινίζουσα στὴν ἡρεμὴ διαφάνειά της· παιγνιδιάρα σὰ νόστιμος λόγος ποὺ μᾶς κάνει νὰ τὰ ξεχνοῦμε ὅλα, κατευναστικὴ σὰν τὴν ἱκανοποίησι μιᾶς ἐπιθυμίας κ' εὐχ-ριστούμενη πάντα νὰ ξανάβῃ τὸν πόθο. Ἔτσι οἱ Θεοὶ ἐκάνονισαν τὸ ξελόγιασμα: ὁ ἄνδρας ὅταν ἀντελήφθῃ τὴν γυναῖκα ἐξεπλάγη, σὰν ἐκείνον ποὺ βλέπει ξαφνικὰ τὴν ἴδια του τὴν εἰκόνα· ἐν τούτοις οὐτὴ ἡ ὄπτασι τοῦ φάνηκε γνωστὴ κοί ἡ ἐκπληξί του ἔμοιαζε μ' ἐκείνου ποὺ βλέπει τὸν ἑαυτὸ του μεταμορφωμένο μέσα στὴν ἀντανάκλασι τῆς τελειότητος. Παραξενεύθηκε βλέποντας, ὅτι ποτὲ δὲν ὑπόπτευε, μ' ὄλο ποὺ ἀναγνώριζε πῶς θὰ πρεπεν ἀπὸ καιρὸ πρὶν νὰ τῶχεν ἀνακαλύψῃ, βλέποντας τὸ ἀπαραίτητο αὐτὸ στοιχεῖο τῆς ὄψης, κι ὁμῶς αἰγίγμα. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ ἀντίφασι στὴν κατάπληξι ἐγέννησε τὴν ἐπιθυμία· γιατί ἡ ἐκπληξι ἔσπρωχνεν, ὄλο καὶ πῖο πολύ, τὸν ἄνθρωπο κοντὰ σ' αὐτὴν τὴν ὄπτασι, μέχρι τοῦ σημείου ποὺ νὰ μὴ μπορῆ πιά νὰ τὴν ἀποφύγῃ, νὰ τὴν προσοικειῶνται καί, μ' ὄλο ποὺ φοβάται νὰ τὴν ζυγῶσῃ, δὲ μπορούσε νὰ πάψῃ νὰ τὴν ἐπιθυμῆ.

Ὅταν οἱ Θεοὶ εἶχαν ἔτσι φαντασθῆ τὴ μορφὴ τῆς γυναικὸς, εἶχαν ἀκόμα τὸ φόβο πῶς δὲν ἦταν καθόλου ἱκανοὶ νὰ τὴν ἐκφράσουν. Μὰ ἐκεῖνο ποὺ πάνου ἀπ' ὅλα ἐφοβοῦνταν ἦταν ἡ γυναῖκα ἡ ἴδια. Πόσα ἦταν ὠραῖα δὲν ἐτολμοῦσαν νὰ τῆς τὸ μᾶ-

θουν, μήπως εύρη κανένα εμπιστο και της ανοίξει τὰ μάτια φανερώνοντάς της τὴν πανουργία των. Ἀποτελείωσαν λοιπὸν τὸ ἔργο τους καὶ τῆς ἔδωσαν τὴν τελειωτικὴ τῆς μορφή, ἀλλὰ τῆς ἔκυψαν τὰ σχέδιά των καὶ τὴν ἄφησαν στὴν ἀγνοία τῆς ἀθωότητός της· γιὰ μεγαλύτερη ἀκόμα προφύλοξι τὴν ἔκλεισαν μὲς στὸ ἀδιαπέραστο μυστήριο τῆς ντροπαλωσύνης. Ἦτανε τέλεια λοιπὸν καὶ ἡ νίκη σιγουρῆ. Ἦταν πῶς ἐλκυστικὴ γινόμενῃ ἀφαντῆ, πῶς μαγευτικὴ φεύγουσα, πῶς ἀκαταμάχητῃ ἀποτελοῦσα ἡ ἴδια πάντα τὴν ἀντίφασί της. Οἱ Θεοὶ ἐθρίαμβευσαν. Καὶ κανένα στὸν κόσμον θέλητρο δὲν ἐφευρέθη πῶς ἀκατανίκητο ἀπὸ τῆς γυναῖκα καὶ δὲν ὑπάρχει θέλητρο πῶς ἀπόλυτο ἀπὸ τὸ θέλητρο τῆς ἀθωότητος. Δὲν ὑπάρχει πειρασμὸς πῶς σαγηνευτικὸς ἀπὸ τὸν πειρασμὸ τῆς ἀγνότητος, καμμιὰ φινάκη πῶς πρωτότυπη ἀπὸ τῆς γυναῖκας. Δὲν ξέρει τίποτε, κι ὁμοῦς ἡ φύσι ἐπροίκισε τὴν ἀγνότητα μὲ κάποιον προαίσθημα. Ἡ γυναῖκα εἶναι χωρισμένη ἀπὸ τὸν ἄνδρα καὶ τὸ χωρίσμα τῆς ἀγνότητος εἶναι ἄμυνα ἀποτελεσματικώτατη. Μὰ ὁ ἐρωτικὸς ἄνδρας, σάν ἄλλος Πύραμος, (1) καὶ κολλῶντας τὸ αὐτὸ στὸ χωρίσμα αὐτὸ προαισθάνεται ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὅλη τὴν ἡδονὴ τῆς ἐπιθυμίας.

Ἔτσι, ἡ γυναῖκα εἶναι πειρασμὸς. Οἱ ἄνθρωποι, ὅταν θέλουν νὰ τιμήσουν τοὺς Θεοὺς μὲ τίς πῶς ἐξαιρέτες προσφορές, δὲ βρίσκουν ἄλλο πῶς ἐκλεκτὸ ἀπὸ τῆς γυναῖκα νὰ παρουσιάσουν· ἡ γυναῖκα εἶναι κορπὸς, πῶς θέλγει τὸ βλέμμα, κι ὡς κ' οἱ Θεοὶ ἀκόμα δὲν ξέρουν τίποτε πῶς νὰ συγκρίνεται μ' αὐτὴ. Ζῆ, εἶναι ἀνάμεσόν μας, παρούσα, ὀλότελα κοντὰ μας κι ὁμοῦς ἀπομακρυσμένη ἀπὸ μᾶς ἐπ' ἀπειρο, κλεισμένη μὲς στὴν ἀγνότητά της, μέχρις ὅτου μονάχη της προδόση τὸν κρυψῶνά της, χωρὶς καὶ ἡ ἴδια νὰ ξέρη πῶς, γιὰ τὴν δὲν εἶναι αὐτὴ, ἀλλὰ ἡ ζωὴ εἶναι ἡ ποιηρὴ προδότρα. Πονηρῆ, μοιάζει μὲ τὸ παιδάκι, πῶς παίζοντες σὲ μιαν ἀπόμερη γωνιά, ρίχνει λεθραῖο βλέμμα κι ὁμοῦς ἡ πονηριά της εἶναι ἀνεξήγητῃ, γιὰ τὴν δὲν ἔχει συνείδησι αὐτῆς κ' ἡ ἴδια. Μένει πάντα αἰνιγματικὴ· αἰνιγματικὴ ὅταν κατεβάξῃ τὰ βλέφασρά της, αἰνιγματικὴ ὅταν στέλνῃ τοὺς μαντατοφόρους τοῦ βλέμματός της, τοὺς μαντατοφόρους αὐτοῦς, ὁποῦ καμμιὰ σκέψι, κι ἀκόμα λιγώτερο ὁ λόγος, δὲν εἶναι ἱκανὸς νὰ τὴν παρακολουθήσῃ στὸ δρόμο της. Ἐν τούτοις, τὸ βλέμμα εἶναι ὁ διερμηνεὺς τῆς ψυχῆς· καὶ πῶς νὰ βρεθῇ ἡ ἐξήγησι, ἀφοῦ κ' ἡ γλῶσσα τοῦ διερμηνέως ἀκόμα εἶναι ἀκατάληπτη; Ἡ γυναῖκα εἶναι ἤρεμῃ, σάν τὴν βραδυνὴ ἡσυχία, ὅταν φύλλο δὲν κουνιέται· ἤρεμῃ σάν συνείδησι, πῶς δὲν ξέρει ἀκόμα τίποτε. Οἱ παλμοὶ τῆς καρδιᾶς της εἶναι τόσο ρυθμικοὶ καὶ ἤσυχοι,

πῶς ἀμφιβάλλει κανεὶς ἂν ὑπάρχη· κι ὁμοῦς ὁ ἐρωτικὸς ἄνδρας, πῶς παρακολουθεῖ μὲ στηθοσκοπικὸ ἀκριβείας, ξέρει ν' ἀνακαλύπτῃ τὸ διθυραμβικὸ χτύπο τῆς ἐπιθυμίας σάν ἀσυνείδητο κομπανιαμέντο. Ἀσυνείδητῃ σάν τὴν πνοὴ τοῦ ἀνεμου, γολήνια σάν τὰ βάθη τῆς θάλασσας κι ὁμοῦς λαγγυμένη σάν τὸ ἀνεξήγητο,—νὰ τί εἶδους εἶναι ἡ γυναῖκα. Φίλοι μου, ἡ ψυχὴ εἶναι καταπραῦμένη, ἀνέκφραστα καταπραῦμένη. Νοιώθω πῶς κ' ἡ ζωὴ μου ἐκφράζει ἐπίσης μιαν ἰδέαν, ἂν καὶ δὲ μὲ νοιώθετε. Κ' ἐγὼ ἐπίσης ἀνακάλυψα τὸ μυστικὸ τῆς ζωῆς, κ' ἐγὼ διακονῶ κάτι τὸ θεῖο καὶ βέβαιον ἢ διακονία μου δὲν πάει χαμένη. Ὅπως ἡ γυναῖκα εἶναι μιὰ πανουργία τῶν Θεῶν, ἔτσι κ' ἡ αὐθεντικώτερη ἐκφρασι τῆς ἔγκειται στὸ ὅτι θελεῖ νὰ ξεπλανηθῇ κ' ἐπειδὴ ἡ γυναῖκα δὲν εἶναι ἰδέαν, ὁ ἐρωτικὸς ἄνδρας θελεῖ ν' ἀγαπᾷ ὅσο μπερὲι περισσότερες.

Μόνον ὁ ἐρωτικὸς ἄνδρας μπορεῖ νὰ ὠφελῆται ἀπὸ τὴν πανουργία χωρὶς νὰ πέσῃ θύμᾳ της· καὶ μόνον αὐτὸς ξέρει ἢ μαντεύει, τὴν εὐτυχία πῶς δὲν κινεῖται μιὰ γυναῖκα ἐξελογισμένη. Ὅσο γιὰ μένα, ἰδῶ μᾶθαι ἀπὸ τῆς γυναῖκα, μ' ὅλο πῶς δὲν ἔλαβα τὸν καιρὸ νὰ τὸ καλοστοχασθῶ, γιὰ τὴν πάντα κρατιοῦμαι ἐν ἐπιφιλакῆ κι ἀπιδειξά τὴν πιστότητά μου στὴν ἰδέαν μὲ μιὰ ρῆξι τρὸς τῆς γυναῖκα, τόσο ξοφικὴ ὅσον ὁ θάνατος. Μόνον ἡ γυναῖκα τὸ ξέρει ἐπίσης καὶ τὸ ξέρει μαζί μὲ τὸν ξελογιστὴ της. Ὁ σύζυγος δὲ νοιώθει τίποτ' ἀπ' αὐτὰ, οὔτε καὶ τὰ συζητεῖ μαζί του. Ἐγκαρτερεῖ στὸ πεπρωμένο της ὡς πανδρεμένης γυναῖκας. Προαισθάνεται πῶς ἔτσι πρέπει νὰ εἶναι καὶ πῶς δὲ μπορεῖ παρὰ μιὰ φορὰ νὰ ξεπλανηθῇ. Ἐπίσης ποτὲ δὲν ξαμολᾷ τὴν ὀργὴ τῆς ἐναντίον ἐκείνου πῶς τὴν ἀποπλάνεψε, τοῦλάχιστο ἂν ἀληθινὰ τὴν ἀποπλάνεψε καὶ κατόρθωσε νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἰδέαν. Ὑπόσχεσι γάμου παραβίασθεῖς καὶ διάφορα ἄλλα πράγματα τοῦ αὐτοῦ εἶδους δὲν εἶναι ἀποπλάνησι, παρὰ φλυαρίες. Τὸ κάτω-κάτω, δὲν εἶναι καὶ τόσο μεγάλη δυστυχία γιὰ μιὰ γυναῖκα ν' ἀποπλανηθῇ, καὶ μπορεῖ αὐτὸ ν' ἀποτελέσῃ τὴν εὐτυχία της, ἂν ἀληθινὰ πρόκειται περὶ ἀποπλάνησως. Μιὰ ἐξαιρετὴ κέρη ἀποπλανημένη μπορεῖ ν' ἀποτελέσῃ τέλειον σύζυγον. Ἄν δὲν ἐννοιωθῶ πῶς εἶμαι προικισμένος γιὰ νὰ εἶμαι ξελογιστής, μ' ὅλο πῶς, σάν κοιτῶ τὸν ἑαυτὸ μου, τονὲ βρίσκω μέτριο σ' αὐτὸν τὸ ρέλο, κι ἂν ἤθελα νὰ εἶμαι σύζυγος, θὰ διάλεγα κοπέλλα πῶς νᾶχη ἤδη ἀποπλανηθῇ, γιὰ νὰ μὴ βρεθῶ ὁ ἴδιος ὑποχρεωμένος ν' ἀποπλανήσω πρῶτος τὴν γυναῖκά μου. Ὁ γάμος ἐκφράζει κι αὐτὸς μιαν ἰδέαν, ἀλλὰ τὸ ἰσῆμά της μένει ἐντελῶς ἀδιάφορο σ' ὅτι γιὰ μένα παριστᾷ τὸ ἀπόλυτο. Γι' αὐτὸ ὁ γάμος δὲν πρέπει ποτὲ νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀφετηρία, σάν νᾶταν ἡ ἀρχὴ μιᾶς ἱστορίας ἀποπλάνησως. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εἶναι βέβαιον ὅτι σὲ κάθε γυναῖκα ἀντιστοιχεῖ ἕνας ξελογιστής.

(1) Σ. Μ. Πρόσωπο τῶν «Μεταμορφώσεων» τοῦ Ὀβιδίου IV, 55.

και η εδύχια της έγκειται στο να τον συναντήσει.

Στό γάμο, απεναντίας, οι Θεοί είναι νικητές. Εκείνη που μια φορά αποπλανήθηκε γυρίζει στο πλευρό του συζύγου της, όχι όμως και χωρίς να ρίχνει νοσταλγικό βλέμμα προς τα πίσω· μένει εν τούτοις γεμάτη έγκαρτέρησι έως θίου φθάση στα σύνορα της ζωής. Πεθαίνει, αλλά δεν πεθαίνει υπό το αυτό πνεύμα που πεθαίνει ο άνδρας· φτερουγίζει και διαλύεται στο ανεξήγητο εκείνο ύλικό από το οποίο την έφτιασαν οι Θεοί. Έξαφανίζεται σαν όνειρο, σαν εφήμερη μορφή, που έζησε τον καιρό της. Γιατί τί άλλο είναι η γυναίκα παρά όνειρο, μ' όλο που είναι η σοβαρότερη πραγματικότητα; Έτσι τη νοιώθει ο έρωτικός άνδρας, τη στιγμή που την αποπλανά. Την οδηγεί κ' οδηγείται απ' αυτή εκτός χρόνου, στη φαντασίωσι, όπου έζησε την κατοικία της. Απεναντίας από το σύζυγό της καρφώνεται μέσα στο χρόνο κ' εκείνος από δαύτη.

"Ω θαυμάσια φύσι! "Αν δε σ' έθαύμαζα, η γυναίκα θα μου το έμάθαινε, γιατί αυτή είναι το αξιοθαύμαστο στοιχείο της ζωής. Την έσχημάτισες θαυμάσια, μα το πιο θαυμάσιο ακόμα είναι, που δεν έφτιασες καμιά γυναίκα όμοια με άλλη. Στόν άνδρα το ούσιώδες είναι το ούσιώδες κ' έτσι μένει πάντα ο ίδιος· στη γυναίκα ούσιώδες είναι το συμπτωματικό, έξ ού και ανεξάντλητη ποικιλία. Λίγο κρατεί η φωτεινή εμφάνισή της, μα ο πόνος που αφήνει πίσω της σβήνει επίσης γρήγορα και για μετά είναι ώσαν ποτέ να μην τον έννοιωσα, μόλις μου παρουσιασθή νέα ακτινοβολία. Βλέπω, χωρίς άμφιβολία, κ' έγώ την ασχήμια, που μπορεί να παρουσιασθή άργότερα, μα σαν ξελογιαστής της δεν την βλέπω απ' αυτή την όψη.

* *

Τό συμπόσιο έζύγωνε στο τέλος του· σ' ένα γνέψιμο του Κωνσταντίνου και με ακρίβεια έντελώς στρατιωτική, οι συνοιτημόνες έσηκώθηκαν από τις θέσεις των. Με τό άόρατο προσταγικό ραβδί του, εύλύγιστο στα χέρια του σα μαγική ράβδος, τους άγγιζεν ακόμα μια φορά για να τους ξαναφέρη στη σκέψι, σ' εφήμερη ανάμνησι, τό συμπόσιο και τις απολαύσεις του, που η σκέψι των λόγων είχε εν μέρει ταράξει και

για ν' άντηχήση μέσα των, τελευταία φυγαλέα ήχώ, η βουερή μουσική της γιορτής π' ο έσώπασε. Αποχαιρετώντας τους, τους εύχήθηκε καλήν άντάμωσι, ύψώνοντας ξέχειλο τό ποιήρι. "Υστερ' άφοϋ τ' άδειασε, τό πέταξε πίσω του και ίδσπασε πάνου στόν πόρτα του τοίχου· οι άλλοι άκολουθήσαν τό παράδειγμά του κ' έξετέλεσαν τη συμβολική αυτή πράξι με την έπισημότητα μυημένων. Έτσι η έπιθυμία του σπασίματος ίκανοποιήθηκε επί τέλους, η έπιτακτική αυτή έπιθυμία, η συντομώτερη απ' όλες, αλλά και η πιο άπελευθερωτική. Κάθε άπόφασι πρέπει ν' αρχίξη με μια σπονδή, μα η σπονδή, όπου πετούν τό ποτήρι να σπάση και να λησμονηθή, όπου ξεφεύγει κανείς από κάθε θύμησι με πάθος, ώσαν να βρίσκεται σε κίνδυνο θανάτου, αυτή η σπονδή είναι άφιερωμένη στους ύποχθόνιους Θεούς. Σπάζει κανείς και χρειάζεται δύσνη για να τό κάμη, δύναμη περισσότερη παρά να λύση έναν κόμπο, γιατί η δυσκολία που δημιουργεί ο κόμπος ξανάβει και διατηρεί τό πάθος, ένϋ τό πάθος τό άναγκαίο για τό σπάσιμο καταλύεται μόνο του. Έξωτερικά, τό άποτελεσμα είναι από μιας άπόψεως τό ίδιο· μα από την άποψη της τέχνης, ύπάρχει διαφορά, άπέραντη σαν τον ούρανό, να ίδή κανείς ένα πράγμα να παύη να παίρνη τέλος, η να τό βλέψη να σπάη με μιάν έλεύθερη πράξι, να διακρίνη ένα έπεισόδιο από μιάν έμπαθη άπόφασι, να διαπιστώνη ότι ένα πράγμα τερματίζεται σαν τό τραγούδι του δασκάλου, η παύει από την έπέμβασι της καισαρικής τομής του πόθου: "Οτι πιά είναι μιά κοινοτυπία που όλος ο κόσμος τό ξέρει η ένα μυστικό που ξεφεύγει τους περισσότερους.

"Ήταν μια πράξι συμβολική από μέρος του Κωνσταντίνου, που επέταξε τό ποτήρι, κι όμως, από μιάν άποψη, ήτανε χειρονομία άποφασιστική· γιατί στο σπάσιμο του τελευταίου ποτηριού τα φύλλα της πόρτας άνοιξαν· κι όπως ο άπόκοτος που έχτύπησε στην πόρτα του θανάτου βρίσκεται ξαφνικά μπρός στο πνεύμα της καταστροφής, έτσι κ' οι συνδαιτημόνες είδαν να έμφανίζεται τό συνεργείο των έργων κατεδαφίσεως, έτοιμοι να τα κάμουν όλα σκόνη· — σε μια στιγμή οι συνδαιτημόνες έφυγαν και στη δεύτερη στιγμή όλο εκείνο τό μέρος μεταβλήθηκε, τρόπον τινά, σ' έρείπια.

(Τό τέλος στο έρχόμενο)

